

لله الحمد لله الرحمن الرحيم

شماره مسلسل: ۱۹۴۸۳
کد موضوعی: ۲۷۰

تاریخ انتشار:
۱۴۰۲/۱۰/۵

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

عنوان گزارش:

انواع فساد در ورزش و راهکارهای مقابله با آنها

نام دفتر:

مطالعات فرهنگ و آموزش (گروه ورزش، میراث فرهنگی و گردشگری)

تهیه و تدوین:

صادق رنجبر

اظهار نظر کنندگان:

بهنام نقی پور گیوی، اکبر فریدفتحی، صابر مهری، مرتضی زنگنه،

احمد محمودی، علی مرادی

مدیر مطالعه:

سعید شفیعا

ناظران علمی:

موسی بیات، مهدی شهبازی

ویراستار ادبی:

زهره عطاردی

طراح گرافیک:

سیده فاطمه ابوطالبی

واژه‌های کلیدی:

۱. فساد در ورزش

۲. دوپینگ، رانت ویژه‌خواری در ورزش

۳. شفافیت در ورزش

فهرست مطالب

چکیده.....	۶
خلاصه مدیریتی.....	۷
۱. مقدمه.....	۹
۲. عوامل مؤثر در بروز فساد ورزشی.....	۱۱
۳. پیشنهادهای ناظر بر تعدیل اثر عامل سیاسی.....	۲۲
۴. پیشنهادهای ناظر بر اصلاح ساختار (نحوه انتخابات، تعارض منافع، نظارت).....	۲۳
۵. پیشنهادهای ناظر بر توجه بر عوامل حقوقی و قانونی در ارتباط با عدم اجرای قانون.....	۲۶
۶. پیشنهادهای ناظر بر توجه بر عوامل حقوقی و قانونی در ارتباط با عدم صراحت قانون.....	۲۸
۷. پیشنهادهای ناظر بر توجه بر عوامل حقوقی و قانونی در ارتباط با خلأ قانونی.....	۲۸
منابع و مآخذ.....	۳۰

فهرست جداول

جدول ۱. مصادیق انواع فساد در ورزش ایران.....	۱۴
جدول ۲. عوامل مؤثر بر فساد ورزشی در ایران براساس مطالعات انجام شده و راهکارهای پیشنهادی محققان.....	۱۴
جدول ۳. نقش عوامل مختلف در تقویت مدل پایه تقلب و بروز فساد در ورزش.....	۲۲

انواع فساد در ورزش وراهکارهای مقابله با آنها

چکیده

ورزش در همه جوامع به‌عنوان یک پدیده مثبت مطرح است چرا که نقش اساسی آن در ترویج سبک زندگی سالم قابل توجه است. وجود منابع مالی زیاد، جذابیت و توسعه ورزش سبب شده است که ورزش در معرض پدیده‌های مخرب همچون فساد قرار گیرد. به‌طور کلی فساد مانع توسعه اقتصادی و اجتماعی است و فساد در ورزش سبب کاهش سرمایه اجتماعی و یک مانع جدی برای توسعه ورزش در جوامع است. از مهم‌ترین اشکال فساد در ورزش می‌توان به دوپینگ، شرط‌بندی، تبانی، رشوه، تحصیل مال نامشروع (رانت خواری) و سوءاستفاده اخلاقی اشاره کرد. در ورزش ایران نیز اشکال متفاوتی از فساد گزارش شده است و طیف گسترده‌ای از افراد را در برمی‌گیرد.

بنابراین فساد در ورزش یک پدیده چندوجهی است که باید به ابعاد مختلف آن توجه شود. در ورزش ایران مهم‌ترین عوامل فساد شامل عوامل اقتصادی، ساختاری، سیاسی، فرهنگی، شخصیتی و حقوقی-قانونی گزارش شده است. به‌نظر می‌رسد نقش عوامل سیاسی، عوامل ساختاری و عوامل قانونی و حقوقی تعیین‌کنندگی بیشتری دارد. با تحلیل یافته‌ها مهم‌ترین راهکارهای پیشنهادی جهت کاهش و از بین بردن فساد در ورزش عبارتند از: تدوین صلاحیت عمومی و تخصصی احراز پست مدیریت ورزشی کشور، خصوصی سازی باشگاه‌های ورزشی، اصلاح برخی مفاد اساسنامه‌های فدراسیون‌های ورزشی مرتبط با ساختار انتخابات استانی و ملی، راه‌اندازی کمیته ضدفساد مستقل در سطح وزارت (تقویت کنترل بیرونی)، تقویت کمیته اخلاق مستقل در فدراسیون‌ها (تقویت کنترل داخلی)، تقویت نظارت بخش حقوقی وزارت ورزش و جوانان بر قراردادهای فدراسیون‌ها (تقویت کنترل بیرونی)، ایجاد سازوکار مناسب جهت شناسایی و گزارش دهی فساد در ورزش و تقویت مشارکت اجتماعی در این زمینه از طریق سامانه سوت‌زنی، راه‌اندازی واحد مبارزه با فساد در ورزش در فراجا، تشکیل دادگاه (شعبه) تخصصی رسیدگی به فسادهای ورزشی توسط قوه قضائیه، تقویت نقش نظارتی هیئت‌رئیس فدراسیون‌های ورزشی با تضامنی کردن مسئولیت اعضا در قبال مصوبات، اصلاح آیین‌نامه شورای برون مرزی با رویکرد ایجاد ضمانت‌اجرایی آن، ساماندهی و صدور پروانه دلالتی برای دلال‌های فوتبال، جرم‌انگاری دوپینگ.

« خلاصه مدیریتی

بیان / شرح مسئله

در فرهنگ ایرانی-اسلامی، ورزش و ورزش کار با روحیه جوانمردی و مروت پیوستگی دارد و در جهان نیز ورزش به عنوان یک پدیده مثبت مطرح است چراکه نقش اساسی آن در ترویج سبک زندگی سالم قابل توجه است. وجود منابع مالی زیاد، جذابیت و توسعه ورزش سبب شده است که ورزش در معرض پدیده‌های مخرب همچون فساد قرار گیرد. فساد در ورزش سبب کاهش سرمایه اجتماعی و یک مانع جدی برای توسعه ورزش در جوامع است. از آنجا که بخش اعظم بودجه ورزش کشور از محل بیت‌المال است و با توجه به محبوبیت ورزش در جامعه ایرانی بنابراین لازم است اقدامات جدی و مؤثری جهت مقابله با پدیده فساد در ورزش صورت گیرد.

نقطه نظرات / یافته‌های کلیدی

■ گزارش‌ها حاکی از این است که عوامل اقتصادی یکی از مؤثرترین عامل ایجادکننده فساد ورزشی هستند. عواملی همچون درآمد کم، جوایز و پاداش‌های نامتعارف، سرازیر شدن پول هنگفت و مشکلات مالی و اقتصادی از جمله عوامل اقتصادی هستند که ممکن است بر بروز پدیده فساد در ورزش مؤثر باشند. ■ از جمله عوامل مهم و مؤثر دیگر در بروز فساد در ورزش ایران عوامل سیاسی و ساختاری هستند. ساختار ناکارآمد و نحوه انتخابات در مجامع ملی و استانی فدراسیون‌ها که به رئیس فدراسیون قدرت بلامنازعه‌ای می‌دهد به عنوان یک بستر احتمالی ایجاد رانت و ویژه‌خواری قابل رصد است. همچنین سیاست‌زدگی و انتخاب سلیقه‌ای مدیران ورزشی غیرمتخصص و نحوه اداره سلیقه‌ای ساختار ورزش از دیگر عوامل مؤثر در بروز فساد ورزشی است.

■ یکی دیگر از عوامل مؤثر در بروز فساد عوامل حقوقی و قانونی است. در این ارتباط پیرامون برخی مصدقات‌های فساد مانند تخلف‌های مربوط به برخی قراردادهای ورزشی، قانون مشخص وجود دارد (قانون راجع به دلالان مصوب ۱۳۱۷) اما نظارت و اجرای قانون با مشکل مواجه شده است. در برخی موارد دیگر مانند دلالت فوتبال قانون منوط به آیین‌نامه شده (که تاکنون تدوین و به تصویب هیئت‌وزیران نرسیده) و فرصت فعالیت‌های نامشروع را فراهم ساخته است. در برخی مصداق فساد ورزشی دیگر مانند دوپینگ نیز خلأ قانونی وجود دارد. بنابراین عوامل مذکور در بروز فساد می‌تواند نقشی سه‌گانه داشته باشند به این معنا که هم می‌توانند انگیزه فساد را در سایر افراد ایجاد کنند و هم می‌توانند سبب توجیه منطقی فساد در سطح اجتماع شوند و در نهایت به دلیل ضعف سیستم نظارتی شانس و فرصت فساد را به وجود بیاورند. ■ از دیگر عوامل تأثیرگذار بر بروز فساد در ورزش نقش عوامل فرهنگی و عوامل شخصیتی مطرح است که بر ایجاد و تقویت انگیزه فساد و همچنین توجیه عقلانی ارتکاب به بزهکاری اثر دارد.

پیشنهاد راهکارهای تقنینی، نظارتی یا سیاستی

■ با توجه به انتخاب سلیقه‌ای و غیر تخصصی مدیران ورزشی و خسارات مادی و معنوی پیش آمده برای ورزش ایران به‌ویژه فوتبال، بنابراین پیشنهاد می‌شود خصوصی‌سازی و تدوین صلاحیت عمومی و تخصصی برای پست‌های مدیریت ورزش در دستور کار قرار گیرد.

■ با توجه به دخالت مستقیم و غیرمستقیم رئیس فدراسیون در انتخاب هیئت‌رئیس و ارکان فدراسیون همین امر قدرت بلامنارعه‌ای به رئیس فدراسیون‌های ورزشی می‌دهد. از این‌رو ضرورت دارد برخی مفاد اساسنامه‌ها و آیین‌نامه‌های فدراسیون‌های ورزشی مرتبط با ساختار انتخابات ملی (مصوب هیئت‌وزیران) و استانی (مصوب وزارت ورزش و جوانان) اصلاح شود.

■ از آنجاکه در برخی موارد افراد غیر مرتبط از طریق تیم‌های ورزشی به خارج از کشور اعزام شده‌اند و نقض قوانین صورت گرفته، احتمال تحصیل مال نامشروع وجود دارد؛ بنابراین اصلاح آیین‌نامه شورای برون مرزی (مصوب هیئت‌وزیران) با رویکرد ایجاد ضمانت اجرایی لازم به نظر می‌رسد.

■ دولت از طریق وزارت ورزش و جوانان باید استانداردهای ضدفساد در ورزش از جمله: ایجاد ساز و کار مناسب جهت شناسایی و گزارش دهی فساد در ورزش و تقویت مشارکت اجتماعی در این زمینه از طریق سامانه سوت‌زنی و شفافیت مالی مدیران ارشد ورزشی را تدوین نماید.

■ جهت مبارزه با فساد در ورزش ایجاد و اجرای ساز و کارهای نهادی یا هماهنگی ملی امری ضروری است. بنابراین تشکیل واحدی در فراجا (فرماندهی نیروی انتظامی) برای پیشگیری، شناسایی و تحقیق در مورد فساد در ورزش نقش قابل توجهی خواهد داشت.

■ از جهت تأثیرات اجتماعی و فرهنگی فساد در ورزش و همچنین هزینه‌های هنگفت فساد در ورزش برای بیت‌المال، تشکیل دادگاه (شعبه) تخصصی رسیدگی به فسادهای ورزشی توسط قوه قضائیه لازم به نظر می‌رسد.

■ با توجه به پدیده دلالی در فوتبال و آسیب‌های ناشی از این پدیده، مطابق ماده (۱۱) قانون راجع به دلالان مصوب (۱۳۱۷) و الحاقات و اصلاحات بعدی، هیئت‌وزیران باید در اولین فرصت مصوبه‌ای برای شفاف‌سازی مرجع رسیدگی به دلالی فوتبال صادر نمایند تا امکان نظارت بر فعالیت‌های آنها فراهم شود که تاکنون چنین مصوبه‌ای تهیه و تصویب نشده است.

■ با توجه به اینکه دوپینگ یکی از پرتکرارترین موضوعات در فساد ورزشی ایران است و جرائم انضباطی نتوانسته نقش بازدارنده خود را به خوبی ایفا کند و همچنین از آنجاکه در عمل دوپینگ افراد بسیاری (مانند ورزش کار، تجویز کننده و فروشنده) دخیل هستند، لذا تدوین بسته تقنین جرم‌انگاری برای این حوزه لازم به نظر می‌رسد.

۱. مقدمه

ورزش در ارتقای سبک زندگی سالم نقش حیاتی دارد و از این رو در همه جوامع به عنوان یک پدیده مثبت مورد توجه ویژه واقع شده است. جذابیت ورزش، جهانی شدن، سرازیر شدن پول و رشد تکنولوژی سبب شده که ورزش در معرض خطر قرار گیرد و بستری بالقوه برای افراد فاسدی باشد که به دنبال منافع نامشروع هستند. فساد در ورزش یک موضوع جدی است که در سطح جهانی در رشته‌های مختلف بروز پیدا کرده است [۱]. در ادبیات مربوط به فساد تعاریفی همچون «سوءاستفاده از قدرت در جهت کسب منافع شخصی» و «نقض حاکمیت قانون و اصول اخلاقی» ارائه شده است. از نظر حقوقی نیز عمل مفسدانه عملی است که فرد از روی قصدمندی (عنصر روانی) در جهت کسب منفعت شخصی، از قدرتی که به او امانت داده شده است سوءاستفاده می‌کند (عنصر مادی) [۲].

در ورزش به طور کلی فساد در سه سطح رقابتی،^۱ سازمانی^۲ و سایر اعمال بزهارانه^۳ آشکار می‌شود [۱]. منظور از فساد رقابتی آن دسته از اقداماتی است که تلاش می‌کند تا نتایج مسابقات را تحت تأثیر قرار دهد و منظور از فساد سازمانی، آن دسته از فعالیت‌هایی است که بر ساختار سازمانی و برنامه‌ریزی رویدادهای ورزشی تأثیر دارد و منظور از سایر اعمال بزهارانه آن دسته از جرم‌هایی است که ممکن است در هر سازمان دیگری نیز اتفاق بیفتد و جنبه عام‌تری دارد. از مهم‌ترین اشکال فساد در ورزش می‌توان به دوپینگ، شرط‌بندی، تبانی، رشوه، تحصیل مال نامشروع (رانت خواری) و سوءاستفاده اخلاقی اشاره کرد [۳ و ۴]. در ورزش طیف گسترده‌ای از افراد شامل: ورزش کاران، مربیان، داوران، مدیران باشگاه‌ها، مدیران فدراسیون‌ها و انجمن‌ها، افراد دولتی درگیر در ورزش، حامیان مالی، حقوق‌دان‌های ورزشی، برگزارکنندگان مسابقات ورزشی، مأمورین مالیاتی، مقامات اداری مسئول، ناظران، تماشاگران و حتی برخی از داوطلبان که در ورزش فعالیت دارند ممکن است درگیر فساد شوند [۵]. بنابراین فساد در ورزش یک پدیده چندوجهی است که ممکن است توسط طیف گسترده‌ای از افراد صورت گیرد.

در سال‌های اخیر، رسیدگی‌های کیفی مربوط به فساد در ورزش توجه زیادی را به خود جلب کرده است. برای نمونه در سال ۲۰۱۸، اداره تحقیقات فدرال (FBI)، تحقیقات متعددی

1. Competition Manipulation
2. Corruption Within Sports Organizations
3. Corruption Risks Linked to Criminal Infiltration

را برای رسیدگی به جرمی با عنوان تحصیل مال نامشروع، کلاهبرداری و فساد در فدراسیون بین‌المللی فوتبال آغاز کرد که طی آن یکی از اعضای سابق فدراسیون بین‌المللی فوتبال (فیفا) به ۹ سال زندان محکوم شد. همچنین در پرونده دیگری، سیستم قضایی فرانسه رئیس سابق اتحادیه بین‌المللی فدراسیون‌های دو و میدانی (IAAF) را در کنار سایر مقامات بین‌المللی به فساد محکوم کردند. در سال ۲۰۱۹، نیز با توجه به سوءمدیریت و مسائل حاکمیتی، از جمله نگرانی‌های مربوط به دست‌کاری رقابت‌ها در بوکس آماتور، کمیته بین‌المللی المپیک (IOC) تصمیم گرفت تا انجمن بین‌المللی بوکس آماتور را از سازماندهی رویدادهای بوکس در بازی‌های المپیک تابستانی بعدی در توکیو محروم کند [۱].

عمل فساد در ورزش نه تنها سبب تضييع حقوق فرد یا گروهی از افراد می‌شود بلکه سبب کاهش سرمایه اجتماعی شده و مانع جدی برای توسعه ورزش در جوامع است. در ایران نیز در سال‌های اخیر پدیده فساد در ورزش مورد توجه پژوهشگران، روزنامه‌نگاران و برخی مقامات دولتی واقع شده است که به برخی پرونده‌های مرتبط رسیدگی شده و سرنوشت برخی از پرونده‌ها نیز به‌رغم جنجال گسترده در نزد افکار عمومی همچنان در هاله‌ای از ابهام قرار دارد. به‌طور مثال یکی از جنجالی‌ترین پرونده‌ها مربوط به قرارداد ۲/۲ میلیون یورویی با مارک ویلموتس مربی بلژیکی در خرداد ۱۳۹۸ بود؛ در حالی که قرارداد این مربی پیش از حضور در ایران با ساحل عاج نزدیک به ۶۰۰ هزار یورو بوده است و همچنین طبق اعلام رسانه‌های خارجی قرارداد سالیانه این مربی بلژیکی بعد از جدایی از ایران با راجای کازابلانکا حدود ۴۸۰ هزار یورویی بوده است [۶]. پس از فسخ قرارداد ویلموتس با شکایت این مربی در دادگاه حکمیت ورزش، فوتبال ایران محکوم به پرداخت غرامت ۳ میلیون و ۳۲۵ هزار یورویی شد که صدمات جبران‌ناپذیر به بدنه اقتصادی ورزش و جامعه از محل بیت‌المال وارد کرد. در یک نمونه دیگر، رئیس هیئت تحقیق و تفحص مجلس شورای اسلامی از وزارت ورزش و جوانان در خصوص عملکرد فدراسیون سوارکاری، ۱۰ مورد نقض قوانین و تخلف از مقررات که متضمن ارتکاب اعمال مجرمانه است را گزارش داده است.^۱ «دوپینگ»، «هویت و تبارنامه اسب‌ها»، «عدم پرداخت حق عضویت فدراسیون»، «تعارض منافع»، «تشکیک در میکروچیپ‌ها»، «انعقاد قراردادهای غیرقانونی»، «واردات غیرقانونی و فساد در واردات اسب»، «تبانی و تحصیل اموال نامشروع»، «دی‌ان‌ای‌های تکراری» و «فرایند ارسال»

۱. گفتنی است گزارش هیئت تحقیق و تفحص هنوز به مرحله نهایی نرسیده است و تا این زمان (پایان مهرماه ۱۴۰۲) اتهامات مطرح شده به مراجع قضایی ارجاع داده نشده است، اما در گزارش ارائه شده برخی از این تخلفات محرز است. به‌طور مثال در بررسی‌های مشخص شده است که اطلاعات ژنتیکی اسب‌های کشور به‌صورت غیرقانونی به کشورهای خارجی (مانند آمریکا، ترکیه و امارات) منتقل شده است یا نصب غیرقانونی میکروچیپ‌ها از دیگر تخلفات ثبت شده است؛ به‌طوری که یک گروه از میکروچیپ‌ها از طرف وزارت جهاد کشاورزی نصب شده و گروه دیگر توسط فدراسیون سوارکاری و اطلاعات دوگانه‌ای در این زمینه وجود دارد.

از جمله مصادیق تخلفات صورت گرفته است [۷]. همچنین در اردیبهشت ماه ۱۴۰۲ کیفرخواست یکی از رؤسای فدراسیون‌های ورزشی به جرم اختلاس صادر شد. در کیفرخواست مربوطه به ۱۱ تخلف اشاره شده که ۸ مورد آن اختلاس است [۸].

از دیگر بسترهای ایجاد فساد که ممکن است با مواردی چون رشوه در ارتباط باشد بحث اعزام ورزش کاران و تیم‌هاست. در همین ارتباط رئیس یکی از فدراسیون‌های رزمی (۱۴۰۱) با قرار دادن نام یک فرد غیرورزش کار و بدون ارتباط با ورزش در لیست نفرات اعزامی یک سبک، برای او رواید کشور اروپایی گرفت [۹].

در یک مورد دیگر طبق گزارش تحقیق و تفحص مجلس شورای اسلامی در سال ۱۴۰۱ از فساد و اختلاس شرکت فولاد مبارکه سپاهان که در مردادماه ۱۴۰۱ در صحن علنی مجلس شورای اسلامی قرائت شد، به مبلغ قرارداد سرمربیان پیشین تیم سپاهان اشاره شده است. در گزارش مذکور به افزایش رقم قرارداد یکی از مربیان از ۵.۲ میلیارد تومان به ۷ میلیارد تومان در (فصل ۹۹-۹۸) اشاره شده است. همچنین باشگاه سپاهان باید بعد از استعفای مربی در اواخر فصل، بخشی از قرارداد او را کسر می کرده که این اقدام انجام نشده و همین مورد قابل شک است [۱۰]. بنابراین با توجه به نمونه‌های ذکر شده فساد ممکن است در هر سطحی از ورزش (باشگاهی یا ملی)، در رشته‌های ورزشی متفاوت و به اشکال مختلف بروز پیدا کند. از این رو داشتن نگاه جامع و توجه به عوامل مؤثر بر شکل‌گیری فساد ضرورت دارد.

۲. عوامل مؤثر در بروز فساد ورزشی

از آنجاکه فساد یک عمل متقلبانه است و به صورت پنهان و راز گونه صورت می‌گیرد بنابراین در مورد اینکه به طور مشخص فساد به چه دلیلی رخ می‌دهد توافق اندکی وجود دارد. طبق مدل مثلث تقلب (دونالد کرسی، ۱۹۷۰^۱) اعمال متقلبانه زمانی به وقوع می‌پیوندد که سه شرط انگیزش، فرصت^۳ و توجیه منطقی^۴ به صورت توأمان وجود داشته باشد. ادعا شده است که جهت ارتکاب به تخلف و تقلب شرایط،^۵ عامل تعیین کننده است نه صفات شخصیتی. بر این اساس قاعده ۱۰-۸۰-۱۰ مطرح شده است [۱۱]. طبق این قاعده ۱۰ درصد از افراد تحت هیچ شرایطی به اعمال متقلبانه دست نمی‌زنند

1. Donald r. Cressey
2. Motivation
3. Opportunity
4. Rationalization
5. Circumstance

و ۱۰ درصد از افراد نیز به‌طور فعالانه در جست‌وجوی فرصتی هستند تا مرتکب تقلب شوند. همچنین ۸۰ درصد باقی مانده ذاتاً به‌دنبال اعمال متقلبانه نیستند، اما هیچ تضمینی برای این اکثریت وجود ندارد که تا آخر عمرشان مبری از تقلب و تخلف باشند. بنابراین به‌نظر می‌رسد مدل مثلث تقلب و ترکیب اضلاع این مثلث (انگیزه، فرصت و توجیه منطقی) توجیه خوبی برای ارتکاب به اعمال متقلبانه در این افراد (۸۰ درصد اکثریت) باشد. **انگیزه‌ها** (ممکن است ناشی از تغییرات ناگهانی محیطی، مورد ظلم واقع شدن، بقا، یا فشارهای وضعیتی باشد) **درواقع به فرد یک نوع فشار را برای انجام تقلب اعمال می‌کند. در مرحله بعد** زمانی که شرایط مهیا باشد و سیستم‌های نظارتی وجود نداشته باشند یا در صورت وجود، این سیستم‌ها ناکارآمد، بدون پیگیری و بدون پایش باشند، **فرصت تقلب برای فرد مهیا می‌شود. ضلع سوم** مثلث تقلب **توجیه منطقی** است. حتی اگر برای انجام یک عمل متقلبانه انگیزه و فرصت وجود داشته باشد، بیشتر مردم اقدام خاصی انجام نمی‌دهند مگر اینکه خودشان را از نظر منطقی متقاعد کنند و تقلب را توجیه نمایند [۱۲]. در ادبیات پژوهشی برخی مؤلفه‌های دیگر به مدل مثلث اضافه شده که درک بیشتری را نسبت به چگونگی وقوع تقلب و عمل بزهارانه ارائه می‌دهد.^۱ به‌طور کلی بررسی نظریه‌های تقلب نشان می‌دهد که عمل متقلبانه متأثر از تعامل مؤلفه‌های مختلف همچون موقعیت،^۲ فرصت،^۳ انتظارات،^۴ پاداش^۵ و انتخاب‌هاست.^۶

از این‌رو **سازمان‌ها و دولت‌ها جهت مقابله با اعمال بزهارانه باید بر مؤلفه‌هایی که امکان کنترل آن بیشتر است توجه داشته باشند.** از آنجا که فساد یک پدیده پیچیده است بنابراین انتظار نمی‌رود که براساس یک نظریه خاص بتوان آن را به‌طور کامل شرح داد. علاوه بر مباحث پایه اشاره شده به‌طور مشخص در زمینه **فساد تئوری کارفرما-کارگزار**^۷ و **تئوری کنش جمعی**^۸ **مورد توجه پژوهشگران است [۱۳].** طبق تئوری کارفرما-کارگزار (کلیت گارد،^۹ ۱۹۸۸)، کارگزار (مدیر) در

۱ به‌طور مثال در مدل مقیاس تقلب (The Fraud Scale) (آلبریچ، ۱۹۸۴)، به‌جای توجیه منطقی، مؤلفه ثبات شخصیت (Personal Integrity) جایگزین شده است (این مؤلفه بازتابی از راستی، امانت‌داری و مسئولیت‌پذیری شخص است که به ویژگی‌های فردی، فرهنگی، آموزشی و مذهبی فرد ارتباط دارد). یا در مدل لوزی (The Fraud Diamond)، مؤلفه توانمندی (Capability) به مدل مثلث (انگیزش، فرصت و توجیه منطقی) اضافه شده است. به این معنی که جهت ارتکاب به عمل بزهارانه فرد باید مهارت و دانش کافی را داشته باشد و گزینه فرد قادر به عمل تقلب نیست؛ هر چند که انگیزش، فرصت و توجیه منطقی آن عمل وجود داشته باشد.

2. Situation
3. Opportunity
4. Expectation
5. Reward
6. Choice
7. Principal-Agent Theory
8. Collective Action Theory
9. Klitgaard

جهت منافع کارفرما (صاحب کار) به خدمت گرفته می‌شود، اما در واقعیت منافع کارگزار (مانند افزایش ثروت خود) با منافع کارفرما (رسیدن به بالاترین ارزش سرمایه) تعارض دارد و از آنجاکه کارفرما نمی‌تواند به صورت روزانه اقدامات مدیر را دنبال کند تا بفهمد این اقدامات در جهت منافع مالک است یا خیر، بنابراین نوعی عدم تقارن اطلاعات^۱ به وجود می‌آید و همین امر زمینه بروز فساد را در جهت منافع مدیر و به زیان کارفرما ایجاد می‌کند. بنابراین طبق این تئوری جهت مقابله با فساد دوراهکار استفاده از مشوق‌ها^۲ (شامل تقویت ارتباط کارفرما و مدیر و ایجاد انگیزش در مدیر) و استفاده از روش‌ها^۳ (پایش و نظارت) پیشنهاد شده است. در تئوری کنش جمعی بر اهمیت عواملی مانند اعتماد^۴ و نحوه درک افراد از رفتار دیگران تأکید شده است. مطابق این تئوری فساد نظام‌مند یک مشکل جمعی در نظر گرفته شده چراکه افراد رفتارهای خود را براساس رفتار دیگران در موقعیت مشابه توجیه می‌کنند. بنابراین زمانی که فساد به هنجار اجتماعی تبدیل می‌شود همه آن را به عنوان راهی برای انجام کارها در نظر می‌گیرند. بنابراین طبق این تئوری راهکار مقابله با فساد اتخاذ رویکردهای جمعی و هماهنگ است. بنابر آنچه که گفته شد فساد یک پدیده پیچیده شامل انجام یکسری اعمال متقابلانه در جهت کسب منافع فردی است که در ورزش طیف گسترده‌ای را شامل می‌شود. در مطالعات انجام شده در ورزش ایران مصادیق مختلفی از فساد در ورزش گزارش شده که در جدول ۱ مصادیق فساد ورزشی در ایران براساس انواع فسادهای گزارش شده در ورزش آمده است.

1. Informational Asymmetry
2. Incentives
3. Schemes
4. Trust

جدول ۱. مصادیق انواع فساد در ورزش ایران

فساد مربوط به رقابت	فساد سازمانی	سایر اعمال بزهکارانه
دوپینگ	اختلاس، دزدی و کلاهبرداری	فساد اخلاقی (روابط نامشروع، سوء استفاده، مصرف مواد و نوشیدنی‌های الکلی)
تبانی (در تغییر نتیجه رقابت)	تبانی (در تغییر نتیجه انتخابات سازمانی، تبانی در تحصیل مال نامشروع)	جعل
صغر سنی	پارتی بازی	پول شویی
		فرار مالیاتی
		دلالی (در صورتی که متقلبانه و کلاهبردارانه باشد)
		شرط بندی
		استفاده شخصی از اموال دولتی

مآخذ: [۱۸، ۱۷، ۱۶، ۱۵، ۱۴، ۱۳، ۱۲، ۴، ۳].

همچنین عوامل مؤثر بر وقوع فساد ورزشی از نگاه پژوهشگران مورد بررسی قرار گرفته است. در جدول ۲ عوامل مؤثر بر فساد ورزشی در ایران و راهکارهای پژوهشگران ارائه شده است.

جدول ۲. عوامل مؤثر بر فساد ورزشی در ایران بر اساس مطالعات انجام شده و راهکارهای پیشنهادی محققان

عوامل مؤثر بر فساد ورزشی	راهکارهای پیشنهادی محققان
عوامل اقتصادی (عدم ثبات اقتصادی، تورم، حقوق و مزایای نامناسب کارکنان، عدم امنیت شغلی و ...)	رسیدگی به مشکل اقتصادی کارکنان، افزایش حقوق و مزایا بر اساس تورم
عوامل ساختاری (تکیه بر بودجه دولتی، ضعف در سیستم نظارتی، ضعف در اجرای شفافیت، نتیجه‌گرایی، تأکید بر ورزش قهرمانی، ضعف در فرایند انتخاب پست‌های ورزشی) سازمانی مدیریتی-اداری (ساختار)	خصوصی‌سازی، شایسته‌سالاری، تقویت سازوکارهای نظارتی، اجرای قانون، شفافیت،
عوامل سیاسی (انتصاب حزبی مدیران ورزشی، دولتی بودن یا شبه‌دولتی بودن باشگاه‌های ورزشی)	خصوصی‌سازی، شایسته‌سالاری
عوامل فرهنگی (فرو ریختن قبح فساد در جامعه، افزایش فرهنگ مصرف‌گرایی، کاهش سرمایه اجتماعی)	تقویت اعتماد عمومی، تقویت فرهنگ جمع‌گرایی و تلاش جمعی، ترویج فرهنگ جوانمردی، ترویج فرهنگ قانون‌گرایی، افزایش آگاهی عمومی در مورد فساد
عوامل حقوقی و قانونی	اصلاح قوانین، مقررات و آیین‌نامه‌ها؛ تقویت قوانین، مقررات و آیین‌نامه‌ها؛ تشدید مجازات‌ها (متناسب‌سازی جرم و تنبیه)
عوامل شخصیتی	افزایش آگاهی فردی در مورد فساد، تقویت ارزش‌های اخلاقی، آموزش‌های روان‌شناختی (کمک به رفع تعارض‌های فردی)

مآخذ: [۱۳، ۱۲، ۴، ۳].

با در نظر گرفتن نتایج مطالعات، نقش هریک از عوامل شناسایی شده و بسترهای موجود در هر عامل که منجر به بروز فساد ورزشی می‌شود در زیر تحلیل شده است:

الف) عوامل اقتصادی

گزارش‌ها حاکی از این است که عوامل اقتصادی^۱ یکی از مؤثرترین عوامل ایجادکننده فساد ورزشی هستند. عواملی همچون درآمد اندک، جوایز و پاداش‌های نامتعارف، سرازیر شدن پول هنگفت و مشکلات مالی و اقتصادی از جمله عوامل اقتصادی هستند که ممکن است بر بروز پدیده فساد در ورزش مؤثر باشند. مطابق با گزارش دفتر مقابله با مواد و جرم سازمان ملل (۲۰۲۱)، سرازیر شدن پول‌های هنگفت به ورزش سبب می‌شود که ورزش به بستر مناسبی برای سوءاستفاده کنندگان و متقلبین تبدیل شود [۱]. به‌ویژه چنانچه منشأ این پول‌ها دولتی باشد خطر ویژه‌خواری و سوءاستفاده توسط مقامات و مدیران و دست‌اندرکاران ورزشی بیشتر می‌شود. در ورزش ایران می‌توان پدیده دلالی در فوتبال را یکی از مصادیق آن دانست.

در فوتبال جهان، مدیر برنامه‌ها یا ایجنت‌ها با سازوکار قانونی به فعالیت می‌پردازند و این نوع فعالیت را به خودی خود نمی‌توان به‌عنوان انحراف یا تقلب دسته‌بندی کرد. اما در فوتبال ایران با توجه به برخی گزارش‌ها پدیده دلالی خارج از ضوابط و قوانین و به‌صورت شبکه‌ای در حال فعالیت است.^۲ به‌طوری‌که ادعا شده پدیده دلالی در مراکز تصمیم‌گیری فوتبالی، باشگاه‌ها و رسانه‌ها نفوذ پیدا کرده است. تا آنجا که برخی از مربیان لیگ برتری در برنامه‌های تلویزیونی اظهار داشته‌اند که برخی از دلال‌ها تا ۴۸ بازیکن را در اختیار دارند و اگر مربیان بخواهند یک بازیکن خاص را جذب کنند در برخی موارد این نقل و انتقالات با قید شرط‌هایی همچون جذب ۵ بازیکن اضافی همراه است؛ در غیر این صورت مربیان نمی‌توانند یک بازیکن خاص را جذب کنند [۱۹]. همچنین رئیس فدراسیون فوتبال در یک نشست خبری (۱۴۰۲) با اشاره به درآمد ۱۲۷ میلیارد تومانی یک دلال در رسانه‌ها بر نقش آنها در افزایش افسارگسیخته قیمت بازیکنان فوتبال اشاره داشت. که در نتیجه این اظهارات مدیر کل دفتر بازرسی سازمان امور مالیاتی در یک نامه رسمی خواستار اطلاعات و مستندات لازم جهت مطالبه مالیات شد. از این رو می‌توان علاوه بر سایر فعالیت‌های نامشروع دلال‌های فوتبالی به فرار مالیاتی ناشی از فعالیت آنان نیز اشاره نمود [۲۰].

۱. در برخی گزارش‌ها تنها یک جنبه از عوامل اقتصادی مانند مشکلات و شرایط نامناسب مالی در نظر گرفته شده است؛ در حالی که عوامل اقتصادی دارای مؤلفه‌های متعددی است. گفتنی است بسیاری از موارد بروز فساد با انگیزه کسب منافع مالی رخ می‌دهد و این موضوع به برخورداری یا عدم برخورداری اقتصادی فرد ارتباطی ندارد. لذا مؤلفه اقتصادی صرفاً به عدم برخورداری اقتصادی فرد مرتکب اشاره ندارد.
۲. این در حالی است که در قانون راجع به دلالان مصوب (۱۳۱۷) برای فعالیت دلالان سازوکار لازم در نظر گرفته شده و مرجع صدور پروانه برای فعالیت دلالی به‌صوبه هیئت‌وزیران منوط شده است. در قسمت عوامل حقوقی و قانونی مؤثر در بروز فساد در مورد این قانون بحث شده است.

به علاوه ادعا شده است در برخی باشگاه‌ها بازیکنان بی کیفیت خارجی با قیمت‌های گزاف جذب می‌شوند که ردپای دلال‌ها نیز در این موارد گزارش شده است [۱۹]. در مواردی نیز برخی تخلف‌ها اثبات شده و جریمه‌هایی برای متخلفین صادر شد. به عنوان مثال در یکی از قراردادهای ورزشی مربوط به باشگاه گل‌گهر سیرجان (۱۴۰۰) کمیته انضباطی فدراسیون فوتبال تخلف باشگاه در ثبت قرارداد بازیکن اهل گابن را محرز اعلام کرد که طی آن برای باشگاه جریمه نقدی و جریمه امتیازی و برای بازیکن نیز جریمه نقدی و محرومیت اعمال شد [۲۱].

از دیگر عوامل اقتصادی تأثیرگذار در بروز فساد می‌توان به مشکلات مالی و اقتصادی اشاره نمود. مشکلات مالی و اقتصادی، ممکن است در بروز فسادهای خورد و در سطح اداری تأثیر بیشتری داشته باشد و منجر به پدیده مدرک‌فروشی، جعل اسناد در ورزش و مشارکت کارکنان ورزشی در فساد شود. به طور کلی می‌توان گفت که عوامل اقتصادی (مانند مشکلات مالی یا وجود پول‌های هنگفت در ورزش) هم ممکن است انگیزه لازم را در فرد جهت ارتکاب فساد ایجاد کنند و هم می‌تواند فرصت ایجاد فساد را فراهم نمایند (به طور مثال بودجه‌های دولتی هنگفت، بی‌ثباتی یا تحریم ممکن است فرصت مناسبی را برای مرتکبین فساد فراهم نمایند).

ب) عوامل سیاسی و ساختاری

از جمله عوامل مهم و مؤثر دیگر در بروز فساد در ورزش ایران **عوامل سیاسی و ساختاری** هستند. نکته قابل توجه اینک راهکارهای ارائه شده در جدول ۲ جهت برطرف کردن یا کم‌رنگ کردن نقش عوامل سیاسی و عوامل ساختاری تقریباً همپوشانی دارد که این نشان‌دهنده درهم‌تنیدگی و تأثیر توأمان این دو عامل است. **به نظر می‌رسد این دو عامل از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار در بروز رفتارهای متقلبانه و فساد است.** چراکه زمانی که ساختار ناکارآمد باشد و هنگامی که عامل سیاسی در عزل و نصب‌ها دخالت داشته باشد در واقع فرصت فساد ایجاد می‌شود. **چنانچه دولت یا سازمان‌ها بتوانند فرصت فساد را محدود نمایند، حتی اگر شخص در جهت ارتکاب به فساد توانمندی و انگیزه لازم را داشته باشد و همچنین به واسطه شخصیت ناپایدار خود عمل بزهارانه را توجیه نماید بنابراین آن شخص قادر به عمل فساد نخواهد بود.**

از جمله بسترهای ایجادکننده فساد در ورزش که در عوامل سیاسی متجلی می‌شود سیاست‌زدگی و انتخاب سلیقه‌ای مدیران ورزشی غیرمتخصص است. واضح است حتی اگر ساختار یک سازمان مناسب باشد در صورتی که مدیران عالی و به تبع آن مدیران میانی آن سازمان تخصص و صلاحیت نداشته باشند با مدیریت سوء خود بستر فساد را ایجاد می‌کنند. **مدیران سلیقه‌ای در انتصابات خود مصالح**

فردی و گروهی را در نظر می‌گیرند، بنابراین نحوه اداره ساختار را به صورت سلیقه‌ای پیش می‌برند. از مصادیق سوءمدیریت در ورزش ایران می‌توان به تخلف‌های صورت گرفته در قراردادهای ورزشی فوتبال در سطح ملی و باشگاهی اشاره نمود که به واسطه آن هزینه‌های هنگفتی به بیت‌المال تحمیل شده و ورزش کشور دچار ضررهای مالی زیادی شده است. همچنین یک مورد دیگر از مصادیق سوءمدیریت در ورزش فوتبال را می‌توان در نقل و انتقالات مشاهده نمود؛ بارها پیش آمده که با جابه‌جایی یک مربی تعداد زیادی از بازیکنان نیز به همراه او به تیم جدید منتقل می‌شوند که این نشان دهنده ضعف مدیریت و عدم شایسته‌سالاری است. همین امر فرصت سوءاستفاده را فراهم می‌کند و منجر به تقویت جایگاه دلالتی در فوتبال می‌شود.

همچنین برخی دیگر از بسترهای مهم و تأثیرگذار ایجادکننده فساد در ورزش در عوامل ساختاری متجلی می‌شوند. از سال گذشته تاکنون یک مورد کیفرخواست مربوط به یک رئیس فدراسیون، یک مورد تخلف یکی از رؤسای فدراسیون‌های رزمی و یک مورد اتهامات مالی رئیس فدراسیون سوارکاری گزارش شده است [۷، ۶ و ۸]. در سایر پرونده‌های گزارش شده نیز به نظر می‌رسد قدرت بلامنازعه رئیس فدراسیون و نحوه انتخابات در مجامع ملی و استانی به عنوان یک بستر احتمالی ایجاد فساد و رانت و ویژه‌خواری قابل رصد باشد.

در مجامع استانی مطابق با بند «۶»، ماده (۱۰) آیین‌نامه نحوه فعالیت هیئت‌های ورزشی استان و شهرستان مصوب وزارت ورزش و جوانان (۱۳/۰۹/۱۴۰۱) «انتخاب یا عزل رئیس هیئت استان» از وظایف مجمع عمومی است. همچنین مطابق بند «الف»، ماده (۱۱) همان آیین‌نامه: «داوطلبان احراز پست ریاست هیئت باید در زمان ثبت نام، فهرست اعضای پیشنهادی هیئت‌رئیس را جهت فرایند استعلام به دبیر مجمع اعلام تا پس از انتخاب رئیس در مجمع عمومی، برای سایر اعضا (به استثنای دبیر) رأی‌گیری شود». در بند «۶» ماده (۱۶)، نیز «پیشنهاد و معرفی اعضای هیئت‌رئیس به مجمع به (استثنای دبیر) جهت اخذ رأی»؛ از وظایف و اختیارات رئیس هیئت استان است. از آنجاکه جهت انتخاب هیئت‌های استانی رؤسای فدراسیون‌ها رئیس مجمع انتخابات هستند، امکان اعمال نفوذ و انتخاب فرد مورد نظر رئیس فدراسیون افزایش می‌یابد. در حالی که با توجه به اینکه مدیریت ورزش استان‌ها بر عهده مدیرکل‌های ورزش و جوانان است و مطابق جزء «۱۰»، بند «الف»، ماده (۴) قانون اهداف و وظایف و اختیارات وزارت ورزش و جوانان (۱۳۹۹) وظیفه نظارت و ارزیابی عملکرد بر عهده وزارت ورزش است؛ به نظر می‌رسد مدیرکل ورزش و جوانان استان نسبت به ریاست مجمع استانی اولویت داشته باشد، اما فدراسیون‌های ورزشی نهاد عمومی-غیردولتی هستند. بنابراین رئیس بودن مدیرکل ورزش استان در مجمع عمومی یک چالش حقوقی ایجاد خواهد کرد. از این رو با در نظر گرفتن موارد اشاره شده به نظر

می‌رسد بهتر است که مجمع عمومی استانی، هیئت رئیسه استان را به صورت مستقل انتخاب نمایند و سپس اعضای هیئت رئیسه، رئیس هیئت را انتخاب نمایند.

همچنین در اکثر فدراسیون‌های ورزشی هیئت رئیسه فدراسیون با پیشنهاد مستقیم و غیر مستقیم رئیس فدراسیون انتخاب می‌شوند و به نظر می‌رسد استقلال و قدرت لازم جهت رسیدگی و نظارت به مسائل مهم فدراسیون از جمله مسائل مالی را ندارند. بنابراین چنین به ذهن متبادر می‌شود که آیین‌نامه نحوه انتخابات مجامع باید مورد بازبینی واقع شود.

همچنین یک مورد دیگر از بسترهای ایجادکننده فساد که در ساختار متجلی می‌شود بی‌توجهی به آسیب‌های مرتبط با تعارض منافع در پست‌های مدیریتی ورزشی است. شناسایی و مدیریت تعارض منافع برای حفظ یکپارچگی و تعالی ورزش ضروری است. تعارض منافع زمانی رخ می‌دهد که دست‌اندرکاران ورزشی (مانند متخصصان رسانه، مربیان و مسئولان و ورزش کاران) مشارکت یا تعهدی شخصی دارند که با وظایف آنها در قبال کارفرما یا مخاطبان در تضاد است.

به‌طور مثال در برخی فدراسیون‌ها (مانند فدراسیون وزنه‌برداری) مدیر روابط عمومی خبرنگاران و اهالی رسانه بوده است. بنابراین خبرنگاری که با اهل رسانه در ارتباط است و خودش در فدراسیون ذی‌نفع باشد تعارض منافع دارد و در صورت بروز فساد احتمالی در فدراسیون، بین وظیفه و انتظارات شغلی او و تعهد حرفه‌ای که به‌عنوان خبرنگار باید داشته باشد، نوعی تعارض به‌وجود می‌آید.

همچنین در برخی فدراسیون‌ها (مانند فدراسیون فوتبال) رئیس کمیته تدوین و تطبیق مقررات، مدیرعامل یک باشگاه ورزشی است. ریاست تدوین و تطبیق مقررات که خودش ذی‌نفع باشد و تعارض منافع صنفی و شخصی داشته باشد نمی‌تواند وظیفه‌اش را به‌خوبی انجام دهد.

مربیان و مسئولان ورزشی نیز می‌توانند درگیر تعارض منافع شوند. به‌عنوان مثال، انتخاب فرزند رئیس یک فدراسیون خاص، برای تیم ملی حتی اگر فرد مذکور معیارهای رسمی انتخاب را نداشته باشد جزو مصادیق تعارض منافع است. در سال‌های اخیر این مسئله در برخی فدراسیون‌ها توسط اصحاب رسانه مطرح شده است. به‌طور نمونه می‌توان به مصاحبه مربی پیشین تیم ملی کاراته اشاره نمود که مشاور فدراسیون شرط مربیگری او را در تیم ملی فیکس بودن پسر رئیس فدراسیون در بازی‌های آسیایی اینچئون (۲۰۱۴) عنوان کرده و این مربی نمی‌پذیرد و در نهایت پسر رئیس فدراسیون وقت به بازی‌های آسیایی اعزام می‌شود و با شکست پسر رئیس فدراسیون در این مسابقات به‌گفته کارشناسان منافع ملی قربانی منافع فردی می‌شود [۲۲].

از دیگر بسترهای ایجادکننده فساد که در ساختار متجلی می‌شود نظارت ضعیف بر هزینه‌کرد بودجه (قراردادهای ورزشی) و اعزام ورزش کاران، تیم‌ها و باشگاه‌ها به خارج از کشور است. به‌طور مثال

در گزارش اولیه مجلس شورای اسلامی پیرامون فدراسیون سوارکاری اتهاماتی همچون عدم پرداخت حق عضویت فدراسیون و فساد در واردات اسب مطرح شده است [۷] که این نشان دهنده این است که نظارت ضعیفی بر هزینه کرد بودجه وجود دارد. یا در گزارش دیگری مطرح شده یکی از رؤسای فدراسیون‌ها توانسته است یک فرد غیرورزشی را به خارج از کشور اعزام کند [۹] که با توجه به شرایط کشور علاوه بر نقض قانون، شائبه تحصیل مال نامشروع نیز مطرح است. بنابراین در آیین‌نامه شورای برون مرزی نقص‌هایی در مورد ضمانت اجرایی آن وجود دارد که قادر به جلوگیری از وقوع چنین تخلفاتی نیست. به‌طور مثال طبق بررسی آیین‌نامه شورای برون مرزی ملاحظه می‌شود این آیین‌نامه ضمانت اجرایی ندارد و در آن مشخص نشده در صورت بروز تخلف احتمالی، مسئولیت آن برعهده چه کسی است؟. همچنین با توجه به شرایط اقتصادی کشور و اعتبار ارز دولتی در جهت اعزام‌ها یکی از بسترهای بروز فساد احتمالی ممکن است در اعزام ورزش کاران و برگزاری اردوهای تدارکاتی خارج از کشور باشد که نیازمند حساسیت جدی است.

ج عوامل حقوقی و قانونی

یکی دیگر از عوامل مؤثر در بروز فساد عوامل حقوقی و قانونی است. در این عامل سه حالت پیش می‌آید: در حالت اول قانون موجود است اما اعمال نشده است، در حالت دوم قانون منوط به مصوبه شده است که در این صورت قانون ناقص به نظر می‌رسد و در حالت سوم با خلأ قانونی مواجه هستیم. همان‌طور که در جدول ۳ نشان داده شده است این عامل در بروز فساد می‌تواند نقشی سه‌گانه داشته باشد به این معنی که حتی اگر قانون مناسبی وجود داشته باشد، اما به دلیل ضعف سیستم‌های نظارتی، کوتاهی در اجرای قانون و یا اجرای سلیقه‌ای قانون، امکان بروز فساد وجود دارد. بنابراین عامل فوق هم می‌تواند انگیزه فساد را در سایر افراد ایجاد کند و هم می‌تواند سبب توجیه منطقی فساد در سطح اجتماع شود و در نهایت به دلیل ضعف سیستم نظارتی شانس و فرصت فساد را به وجود بیاورد.

در حالت اول که قانون اعمال نشده و به‌عنوان یک عامل مؤثر در بروز و تکرار فساد مطرح است می‌توان به برخی پرونده‌های قراردادهای ملی در رشته فوتبال (مانند قرارداد ویلموتس) اشاره کرد. در این مورد فدراسیون فوتبال خسارات جدی مادی و معنوی را به ورزش کشور وارد آورده است که طبق قوانین کشور این مورد قابل پیگیری بوده^۱ اما به نظر می‌رسد در این باره قانون اعمال نشده است [۲۳]. در چنین مواردی

۱. از آنجاکه فدراسیون فوتبال یک نهاد عمومی غیردولتی است بنابراین با استناد به ماده (۵۹۸) قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) و مواد (۱ و ۲) قانون مسئولیت مدنی و بندهای «۵» و «۷» ماده (۸) قانون رسیدگی به تخلفات اداری این پرونده می‌تواند مورد پیگرد قانونی قرار گیرد، اما در نزد افکار عمومی همچنان سرنوشت این پرونده در هاله‌ای از ابهام باقی مانده است.

در برخی از کشورها به منظور مقابله با جرائم ورزشی پلیس ویژه ورزش، جهت اعمال قانون وارد عمل می‌شود. در این زمینه کشورهای زیادی تجارب موفق‌تری را کسب کرده‌اند. به طور مثال در استونی، از سال ۲۰۱۱، اداره جرائم فساد اداری^۱ در سازمان پلیس جنایی مسئول رسیدگی به پرونده‌های مرتبط با فساد در ورزش است. در بلژیک، یک تیم مرتبط با تقلب در ورزش^۲، مستقر در پلیس قضایی فدرال، مسئول به اشتراک گذاشتن موارد فساد ورزشی با دادستانی فدرال است. در ایتالیا نیز دادستانی کل ورزش^۳ در سال ۲۰۱۴ تأسیس شد و مسئولیت همکاری با پلیس قضایی و دفاتر دادستانی عمومی در زمینه فساد ورزشی را برعهده دارد. همچنین در اسپانیا، مرکز ملی پلیس مرتبط با امور ورزشی^۴ مسئول پیشگیری، تحقیق و پیگرد هر نوع فساد در ورزش است. در ایالات متحده آمریکا نیز یک برنامه با موضوع رشوه‌خواری در ورزش^۵ در اداره تحقیقات فدرال (FBI) مبارزه با فساد در ورزش را رهبری می‌کند.

همچنین در حالت دوم در صورتی که قانون صریح نباشد فساد راحت‌تر به وقوع می‌پیوندد. به طور مثال در زمینه دلالتی عطف به ماده (۹۱) قانون راجع به دلالتان مصوب ۱۳۱۷ با اصلاحات سال ۱۳۹۹ صراحتاً قید شده است «هر کس که بدون اخذ پروانه به شغل دلالتی مشغول گردد و یا قبل از انقضا ممنوعیت به دلالتی اشتغال ورزد به حبس تأدیبی از ۶ ماه تا دو سال با به غرامت از ۲۵/۰۰۰/۰۰۰ تا ۱۰۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال محکوم خواهد شد». عطف به ماده (۱۱) همین قانون هیئت‌وزیران باید بر حسب نوع دلالتی، مقام صادرکننده پروانه و وظایف مربوطه را مشخص نمایند که در مورد فوتبال تاکنون مصوبه‌ای توسط هیئت‌وزیران صادر نشده و اقدام مذکور محقق نشده است. بنابراین در این مورد قانون مشروط به مصوبه هیئت‌وزیران است.

در حالت سوم نیز چنانچه در یک زمینه خاص خلأ قانونی وجود داشته باشد ارتکاب به فساد آسان‌تر می‌شود. در این مورد می‌توان به خلأ قانونی در مورد مسئله دوپینگ که یکی از پر تکرارترین انواع فساد در ورزش است اشاره نمود. از آنجاکه در عمل دوپینگ ممکن است مجموعه‌ای از افراد با انگیزه‌ها و اهداف مختلف (مثل ورزش کار، تجویز کننده و فروشنده) را درگیر نماید، جمعیت بزرگی را شامل می‌شود. طبق بررسی‌های صورت گرفته چنانچه دوپینگ منجر به آسیب جسمانی به ورزش کار شود با توجه به عنصر روانی (علم و جهل) و قوانین عام حقوق جزا (مباشرت و تثبیت) دست‌اندرکاران عمل دوپینگ دارای مسئولیت کیفری هستند و از این نظر خلأ قانونی وجود ندارد، اما از نظر لطمه به حیثیت و آبروی ورزش کار، خلأ قانونی مشهود است و به نظر می‌رسد با توجه به پر تکرار بودن مقوله دوپینگ و پیامدهای

2. Corruption Crime Bureau
3. The Sports Fraud Team
4. The General Prosecution Office for Sport
5. The National Police Centre for Integrity in Sport and
6. The Sports Bribery Program

مختلف آن قانونگذار باید اقدام به جرم‌انگاری نماید [۲۴].

بنابراین نقش عامل قانونی و حقوقی نیز در کنار عوامل سیاسی و ساختاری قابل توجه است. با توجه به اینکه عدم اجرای قانون تا حد زیادی وابسته به نقش نهادهای نظارتی است و نهادهای نظارتی نیز در ساختار متجلی می‌شود، بنابراین این عامل در درجه اول به عوامل ساختاری بستگی دارد. همچنین عدم اجرای قانون می‌تواند هم انگیزه فساد ایجاد کند و هم سبب توجیه منطقی فساد در افراد شود.

د) عوامل فرهنگی و عوامل شخصیتی

از دیگر عوامل تأثیرگذار بر بروز فساد در ورزش به نقش عوامل فرهنگی و عوامل شخصیتی اشاره شده است. عوامل فرهنگی و عوامل شخصیتی می‌تواند بر ایجاد و تقویت انگیزه فساد اثرگذار باشد و همچنین سبب توجیه عقلانی ارتکاب به فساد شود. به این معنا که فرهنگ و شخصیت ضعیف می‌تواند موجب تقویت انگیزه تقلب و توجیه تقلب باشد، اما فرد اگر فرصتی پیدا نکند نمی‌تواند اعمال کلاهبردارانه یا مفسدانه را به‌ویژه در ارتباط با امور مالی و اداری انجام دهد. بنابراین دو عامل فوق به‌ویژه پیرامون امور مالی و اداری به خودی خود نمی‌تواند فرصت فساد را فراهم کنند. برای سازمان‌ها ساده‌ترین و قابل کنترل‌ترین مؤلفه در جهت مقابله با فساد ورزشی تمرکز بر «موقعیت‌ها» و «فرصت» است. به این معنی که اگر شانس و فرصت تقلب فراهم نشود، بنابراین تقلب و یا فساد صورت نمی‌گیرد. از این رو به‌نظر می‌رسد مطابق جدول ۳ توجه به نقش عوامل سیاسی، عوامل ساختاری و عوامل قانونی در بروز فساد ورزشی به‌عنوان ایجادکننده فرصت و شانس فساد اهمیتی دوچندان دارد. همچنین جهت تقویت اعتبار و حیثیت ورزش نیز نباید نقش سایر عوامل نادیده گرفته شود. به‌طور مثال در مسئله دوپینگ نقش مجموعه‌ای از عوامل مختلف حائز اهمیت است.

جدول ۳. نقش عوامل مختلف در تقویت مدل پایه تقلب و بروز فساد در ورزش

عواملی که فرصت یا شانس عمل متقلبانه و فساد در ورزش را فراهم می‌کند	عوامل مؤثر در شکل‌گیری توجیه منطقی عمل متقلبانه و فساد در ورزش	عوامل مؤثر در ایجاد انگیزه عمل متقلبانه و فساد در ورزش
<p>عوامل سیاسی (سیاست‌زدگی و انتخاب افراد غیرمتخصص شانس و فرصت فساد را افزایش می‌دهد. در صورتی که حتی ساختار درست باشد چنانچه افراد غیرمتخصص در رأس ساختار قرار گیرند بازهم ساختار صحیح قابلیت اجرایی پیدا نخواهد کرد)</p> <p>عوامل ساختاری (ساختار نامناسب و ناکارآمد و سیستم نظارتی ضعیف ایجادکننده فرصت و شانس فساد است)</p> <p>عوامل حقوقی و قانونی (عدم نظارت بر اجرای قانون شانس و فرصت فساد را ایجاد می‌کند)</p>	<p>عوامل فرهنگی (به‌طور مثال شکستن قبح فساد در جامعه ممکن است فرد را به سمت توجیه تقلب یا فساد سوق دهد)</p> <p>عوامل اقتصادی (عامل اقتصادی مانند بی‌ثباتی ممکن است فرد را به سمت توجیه تقلب یا فساد سوق دهد)</p> <p>عوامل حقوقی و قانونی (عدم اجرای قانون در مورد دیگران ممکن است فرد را به سمت توجیه تقلب یا فساد سوق دهد)</p>	<p>عوامل اقتصادی (به‌طور مثال تورم و شرایط بد اقتصادی ممکن است انگیزه تقلب یا فساد ایجاد کند)</p> <p>عوامل فرهنگی (به‌طور مثال مصرف‌گرایی یا رواج فساد ممکن است انگیزه فساد را ایجاد کند)</p> <p>ویژگی‌های شخصیتی (انگیزه‌های متفاوت)</p> <p>عوامل حقوقی و قانونی (عدم اجرای قانون ممکن است انگیزه فساد را ایجاد کند)</p>

بنابراین با تمرکز بر نقش عوامل مختلف در بروز فساد ورزشی و با توجه به تأکید مبانی پژوهشی مبنی بر توجه به رویکردهای ترکیبی در جهت مقابله با فساد (با اولویت عواملی که قابلیت کنترل بیشتری دارند) پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود.

۳. پیشنهادهای ناظر بر تعدیل اثر عامل سیاسی

- تدوین صلاحیت عمومی و تخصصی احراز پست مدیریت ورزشی کشور:
- انجام اقدامات ضدفساد به خودی خود کافی نیست به همین منظور توجه به شایسته‌سالاری و انتخاب افراد نخبه و با دانش تخصصی در زمینه ورزشی باید در دستور کار قرار گیرد. به همین منظور پیشنهاد می‌شود در سطوح ارشد، میانی، پایه و عملیاتی ورزش شرایط احراز صلاحیت عمومی و تخصصی با توجه به هر سطح از مدیریت مورد توجه قرار گیرد.^۱ بنابراین پیشنهاد ذیل مدنظر است:
- الحاق یک تبصره به جزء «۱۶» بند «الف» ماده (۴) قانون اهداف، وظایف و اختیارات وزارت ورزش و جوانان (۱۳۹۹) به شرح ذیل:
- «در جهت تأمین نیروی انسانی مورد نیاز توسعه ورزش در سطح کشور وزارت ورزش مکلف است در

۱. رجوع شود به گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل ۲۷۰۱۹۱۸۶.

سطوح ارشد، میانی، پایه و عملیاتی ورزش شرایط احراز صلاحیت عمومی و تخصصی را تدوین کند.»

■ **خصوصی سازی باشگاه های ورزشی:** با توجه به حساسیت نهادهای بین المللی ورزشی نسبت به عدم دخالت دولت در ورزش و با توجه به اینکه بودجه ورزش کشور دولتی یا شبه دولتی است؛ بنابراین دولت از طرفی بودجه دولتی را به ورزش تزریق می کند و از طرف دیگر نمی تواند در امور ورزش دخالت داشته باشد. از این رو خود این مسئله بستر احتمالی فساد را مهیا می کند. بنابراین پیشنهاد می شود با نظارت مجلس شورای اسلامی بر اجرای دقیق خصوصی سازی، عملیاتی شدن آن در حوزه ورزش در دستور کار قرار گیرد.

|| «**۴. پیشنهادهای ناظر بر اصلاح ساختار (نحوه انتخابات، تعارض منافع، نظارت)**» ||

■ **اصلاح برخی مفاد اساسنامه های فدراسیون های ورزشی** مرتبط با ساختار انتخابات استانی و ملی: از آنجاکه جهت انتخاب هیئت های استانی، رؤسای فدراسیون ها رئیس مجمع انتخابات هستند و امکان اعمال نفوذ و انتخاب فرد مورد نظر رئیس فدراسیون افزایش می یابد؛ بنابراین در راستای کاهش نفوذ رئیس فدراسیون ها در انتخابات پیشنهاد می شود مجمع عمومی هیئت رئیسه استان را به صورت مستقل انتخاب نمایند و سپس اعضای هیئت رئیسه، رئیس هیئت را انتخاب نمایند. از این رو اصلاحات ذیل مدنظر است:

■ **بندهای «۶» و «۷» ماده (۱۰) آیین نامه نحوه فعالیت هیئت های ورزشی استان و شهرستان** مصوب وزارت ورزش و جوانان (۱۳/۰۹/۱۴۰۱) حذف شوند.

■ **بند «الف» ماده (۱۱) و بند «۶» ماده (۱۶) از آیین نامه مذکور حذف شوند.**

■ **بند «۹» به ماده (۱۰) آیین نامه با موضوع وظایف و اختیارات مجمع عمومی به شرح ذیل الحاق شود:**

«انتخاب و عزل هیئت رئیسه»

■ **بند «۱۰» به ماده (۱۲) آیین نامه مذکور در مورد وظایف و اختیارات هیئت رئیسه به شرح زیر الحاق شود:**

«انتخاب رئیس هیئت استان»

همچنین در انتخابات ملی مطابق با تبصره «۱» ماده (۱۴)، اساسنامه فدراسیون های ورزشی آماتوری جمهوری اسلامی ایران مصوب هیئت وزیران (۱۹/۰۴/۱۴۰۰)، «انتخاب نواب رئیس، خزانه دار و کارشناس خبره، بعد از انتخاب رئیس و از بین نامزدهای پیشنهادی وی صورت می گیرد و انتخاب سایر اعضا پس از آن انجام می شود». به نظر می رسد این مورد **قدرت** بلامنازع رئیس فدراسیون را در جهت

اداره امور کم نمی‌کند. بنابراین دو پیشنهاد جهت تغییر ساختار انتخاباتی رؤسای فدراسیون‌های ورزشی ارائه می‌شود.

پیشنهاد اول: مجمع عمومی به‌طور مستقیم از بین همه کاندیداها اعضای هیئت‌رئیس را انتخاب نمایند و سپس در مرحله بعد اعضای هیئت‌رئیس را رئیس فدراسیون را انتخاب کنند. از این رو پیشنهادهای ذیل برای تحقق این سناریو در اساسنامه فدراسیون‌های ورزشی آماتوری جمهوری اسلامی ایران مصوب هیئت‌وزیران (۱۴۰۰/۰۴/۱۹)، مدنظر است:

■ **حذف تبصره «۱» ماده (۱۴) با موضوع وظایف مجمع عمومی.**

■ **اصلاح بند «۱» ماده (۱۴) به شرح زیر:**

«انتخاب و عزل هیئت‌رئیس و عزل رئیس»

■ **الحاق بند «۱۴» ماده (۲۰) اساسنامه مذکور با موضوع وظایف هیئت‌رئیس به شرح زیر:**

«انتخاب رئیس فدراسیون»

پیشنهاد دوم: طبق روال، مجمع عمومی رئیس فدراسیون را انتخاب نمایند. سپس از بین نامزدهای ریاست فدراسیون، اعضای هیئت‌رئیس بدون دخالت رئیس فدراسیون توسط مجمع عمومی انتخاب شود. بنابراین پیشنهادهای ذیل در اساسنامه فدراسیون‌های ورزشی آماتوری جمهوری اسلامی ایران مصوب هیئت‌وزیران (۱۴۰۰/۰۴/۱۹) مدنظر است:

■ **اصلاح تبصره «۱» ماده (۱۴) به شرح زیر:**

«انتخاب نواب رئیس، خزانه‌دار و کارشناس خبره، بعد از انتخاب رئیس و از بین سایر کاندیداها ریاست که در مرحله اول حداقل ۲۰ درصد از آرای مأخوذه را کسب کرده باشند صورت می‌گیرد و انتخاب سایر اعضا پس از آن انجام می‌شود».

■ **الحاق تبصره «۴» به ماده (۱۴) به شرح زیر:**

«در صورتی که در مرحله اول نامزدها نتوانند حداقل ۲۰ درصد از آرای مأخوذه را کسب نمایند آنگاه اعضای هیئت‌رئیس از بین اعضای پیشنهادی رئیس فدراسیون توسط مجمع انتخاب می‌شود».

■ **راه‌اندازی کمیته ضدفساد مستقل در سطح وزارت (تقویت کنترل بیرونی):** پیشنهاد می‌شود در سطح وزارت و در ذیل معاونت حقوقی، امور مجلس و هماهنگی استان‌ها کمیته ضدفساد تشکیل شود.

■ **لذا جزء «۲۶» و تبصره آن به بند «الف» ماده (۴) قانون اهداف، وظایف و اختیارات وزارت ورزش و جوانان (۱۳۹۹) به شرح زیر الحاق شود:**

«برنامه‌ریزی و سازماندهی فرایندها و اقدامات در جهت مقابله با فساد در ورزش با اولویت

تشکیل کمیته ضدفساد مستقل با وظیفه جلوگیری، شناسایی، تدوین مقررات، مجازات و ارجاع فساد به نهادهای مرتبط با ترکیب اعضای زیر:

رئیس کمیته (منسوب شده توسط قوه قضائیه)، کارشناس مالی (به پیشنهاد سازمان بازرسی)، کارشناس حقوقی (به پیشنهاد وزارت ورزش و قوه قضائیه)، کارشناس و متخصص مدیریت ورزشی (به پیشنهاد وزارت ورزش و وزارت علوم) و سه نماینده از ذی نفعان ورزشی (به پیشنهاد وزارت ورزش).

تبصره: کمیته ضدفساد ملزم است دستورالعمل‌های رفتار حرفه‌ای مدیران، مربیان و ورزش کاران را تدوین نماید و پست‌های دارای تعارض منافع در فدراسیون‌ها را شناسایی نماید.»

■ **تقویت کمیته اخلاق و کمیته انضباطی مستقل در فدراسیون‌ها (تقویت کنترل داخلی):** پیشنهاد می‌شود در همه فدراسیون‌های ورزشی کمیته اخلاق و کمیته انضباطی به صورت مستقل و توسط هیئت‌رئیس مستقل انتخاب و تحت نظر آن فعالیت کند و از جمله وظایف اصلی آن تدوین و اجرای برنامه‌های آموزشی جهت افزایش آگاهی در مورد فساد ورزشی (به ویژه دوپینگ) و تدوین و اجرای برنامه‌های روان‌شناختی جهت کمک به حل تعارضات فردی متصدیان ورزشی (ورزش کاران، مربیان، مدیران و کارشناسان) باشد.

■ **اصلاح بند «۲» ماده (۲۰) اساسنامه به شرح زیر:**

«انتخاب و عزل رؤسا، معاونین و اعضای کمیته‌های اخلاق، انضباطی و بدوی و تجدیدنظر».

■ **اصلاح بند «۶» ماده (۲۳) اساسنامه به شرح زیر:**

«انتصاب یا عزل دبیر کل رؤسای کمیته‌ها (به غیر از کمیته اخلاق، انضباطی، بدوی و تجدیدنظر)، معاونین و اعضای آن پس از تأیید هیئت‌رئیس».

■ **تقویت نظارت بخش حقوقی وزارت ورزش و جوانان بر قراردادهای فدراسیون‌ها (تقویت کنترل بیرونی):**

پیشنهاد می‌شود تمام قراردادهای فدراسیون‌ها-به‌ویژه قراردادهای خارجی-و تمام قراردادهای تیم‌هایی که از محل بیت‌المال بودجه دریافت می‌کنند با تأیید نهایی بخش حقوقی وزارت ورزش و جوانان رسمیت داشته باشند.

■ **وزارت ورزش و جوانان مکلف است جهت تقویت نظارت و کنترل بر قراردادهای فدراسیون‌ها، سامانه الکترونیکی راه‌اندازی نماید و فدراسیون‌ها و باشگاه‌ها ملزم خواهند بود تا اطلاعات قراردادهای خود را در آن ثبت نمایند.**

۵. پیشنهادهای ناظر بر توجه بر عوامل حقوقی و قانونی در ارتباط با عدم اجرای قانون

■ ایجاد سازوکار مناسب جهت شناسایی و گزارش دهی فساد در ورزش و تقویت مشارکت اجتماعی در این زمینه از طریق سامانه سوت‌زنی:

پیشنهاد می‌شود ترکیبی از مکانیزم‌های داخلی و خارجی جهت شناسایی و گزارش فساد راه‌اندازی شود.

■ یک مکانیزم داخلی می‌تواند در کمیته‌های ضدفساد یا کمیته اخلاق مستقل راه‌اندازی شود. به طوری که اصول و قوانین قوی ضدفساد با رعایت اصل رازداری را تدوین نماید و ورزش کاران و مدیران را ملزم کند تا در صورت اطلاع از اعمال فساد آن را گزارش دهند.

■ راه‌اندازی خطوط تلفنی ویژه، راه‌اندازی سایت یا اپلیکیشن‌های (برنامه) گزارش دهی با رعایت اصل رازداری و گمنامی فرد گزارش دهنده از جمله اقداماتی است که در ایجاد سازوکار گزارش دهی پیشنهاد می‌شود.

■ همچنین پیشنهاد می‌شود در سامانه ملی سوت‌زنی در قسمت «ارسال گزارش فساد در سامانه سوت‌زنی قوه قضائیه» در فرم ثبت گزارش فساد به صورت ناشناس، در قسمت دستگاه اجرایی «فدراسیون‌ها و نهادها و ادارات ورزشی» به فرم ثبت گزارش فساد اضافه شود و وزارت ورزش و جوانان و سازمان صدا و سیما ملزم شوند جهت تقویت مشارکت اجتماعی اطلاع‌رسانی لازم را انجام دهند.

■ راه‌اندازی واحد مبارزه با فساد در ورزش در فراجا

جهت مبارزه با فساد در ورزش ایجاد و اجرای سازوکارهای نهادی یا هماهنگی ملی امری ضروری است. از طرفی مطابق جزء «ج» بند «۸» ماده (۴) قانون نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مصوب سال ۱۳۶۹ «مبارزه با منکرات و فساد» جزء وظایف نیروی انتظامی است. بنابراین پیشنهاد ذیل در راستای نظارت بر فساد در ورزش لازم است:

■ الحاق تبصره به جزء «ج» بند «۸» ماده (۴) قانون نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مصوب سال ۱۳۶۹ به شرح ذیل:

«راه‌اندازی واحد مبارزه با فساد در ورزش ذیل پلیس امنیت اقتصادی فراجا با هدف پیشگیری، شناسایی و تحقیق در مورد فساد مالی در ورزش».

■ تشکیل دادگاه (شعبه) تخصصی رسیدگی به فسادهای ورزشی توسط قوه قضائیه:

با توجه به اینکه مجازات مفسدین و اجرای عدالت در مورد آنها هدف نهایی مبارزه با فساد است و فسادهای مالی در ورزش ملی و باشگاهی به ویژه در فوتبال هزینه‌های هنگفتی را به بیت‌المال تحمیل و اعتماد

عمومی را متأثر کرده است؛ بنابراین مطابق بند «۱» اصل (۱۵۸) قانون اساسی پیرامون وظایف رئیس قوه قضائیه پیشنهاد زیر در قالب طرح یا لایحه مدنظر است:

«قوه قضائیه مکلف است دادگاه (شعبه) تخصصی رسیدگی به فسادهای ورزشی را با هدف رسیدگی به پرونده‌های فساد ورزشی تا یک سال پس از لازم‌الاجرا شدن این قانون تشکیل و فعال نماید».

■ تقویت نقش نظارتی هیئت رئیسه فدراسیون‌های ورزشی با تضامنی کردن مسئولیت اعضا در قبال تخلفات:

در راستای تقویت نقش نظارتی هیئت رئیسه فدراسیون‌های ورزشی لازم است تا مسئولیت افراد درگیر با موضوع تخلفات احتمالی به صورت تضامنی تعیین گردد.

■ بنابراین بند «۱۴» به ماده (۲۰) اساسنامه فدراسیون‌های ورزشی آما توری جمهوری اسلامی ایران مصوب هیئت وزیران (۱۴۰۰/۰۴/۱۹) به شرح ذیل الحاق می‌شود:

«در موارد تصویب شده توسط اعضای هیئت رئیسه، اعضا در قبال آن مسئولیت تضامنی دارند».

اصلاح آیین‌نامه شورای برون‌مرزی با رویکرد ایجاد ضمانت اجرایی آن:

باتوجه به نقض قانون توسط برخی فدراسیون‌ها در زمینه اعزام غیرورزش کاران به خارج از کشور و احتمال تحصیل مال نامشروع از این طریق، ضمانت اجرایی آیین‌نامه محل سؤال است. از این رو پیشنهادهای ذیل برای اصلاح آیین‌نامه شورای برون‌مرزی مدنظر است:

■ الحاق بند «ک» به ماده (۲) به عنوان عضو شورا به شرح ذیل:

«نماینده سازمان بازرسی کشور»

■ الحاق بند «۴» به ماده (۷):

«در موارد تصویب شده توسط اعضای شورا اعم از صدور مجوز، تأیید درخواست‌ها و تدوین مقررات اعضا در قبال آن مسئولیت تضامنی دارند».

■ اصلاح بند «۱» ماده (۴) به شرح ذیل:

«جلسه شورا با حضور نصف به اضافه یک اعضای شورا (که در آن نماینده وزارت خارجه و نماینده سازمان بازرسی حضور داشته باشند) رسمیت یافته و تصمیمات شورا با رأی اکثریت اعضای حاضر به تصویب می‌رسد».

۶. پیشنهادهای ناظر بر توجه بر عوامل حقوقی و قانونی در ارتباط با عدم صراحت قانون

■ ساماندهی و صدور پروانه دلالی برای دلال‌های فوتبال:

عطف به ماده (۹) قانون راجع به دلالات مصوب ۱۳۱۷ با اصلاحات و الحاقات بعدی و عطف به ماده (۱۱) همین قانون هیئت‌وزیران باید بر حسب نوع دلالی، مقام صادر کننده پروانه و وظایف مربوطه را مشخص نمایند. از آنجاکه تاکنون مصوبه‌ای در مورد دلالی فوتبال صادر نشده پیشنهاد می‌شود تا برای شفاف‌سازی مرجع رسیدگی به دلالی فوتبال و وظایف مربوطه، هیئت‌وزیران آیین‌نامه «صدور پروانه دلالی فوتبال» را صادر نمایند.

۷. پیشنهادهای ناظر بر توجه بر عوامل حقوقی و قانونی در ارتباط با خلأ قانونی

■ جرم‌انگاری دوپینگ:

دوپینگ یکی از پر تکرارترین موضوعات در فساد ورزشی ایران است و با توجه به ابعاد مختلف آن ضروری است تا یک بسته تقنینی با تأکید بر آثار دوپینگ در جامعه و ایجاد ضمانت اجرایی در مورد مربیان و ملی‌پوشان نگارش شود. از این رو پیشنهاد می‌شود به کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵ فصل جدید ۳۲ با عنوان جرائم ورزشی با سه ماده به شرح ذیل افزوده شود:

■ فصل ۳۲: جرائم ورزشی

الف) دوپینگ (زورافزا)

ماده (۷۸۴) - هر گونه تولید، واردات، خرید، فروش و تجویز مواد نیروزا ممنوعه (مطابق آخرین لیست اعلامی ستاد ملی مبارزه با دوپینگ) به قصد دوپینگ ورزش کاران جرم است و مرتکب علاوه بر ضبط مواد کشف شده، به جزای نقدی ۵ تا ۱۰ برابر ارزش ریالی مواد کشف شده محکوم می‌شود. در صورت تکرار، مرتکب علاوه بر حداکثر مجازات جزای نقدی مذکور به حبس تعزیری درجه ۴ و محرومیت از حقوق اجتماعی درجه پنج محکوم می‌شود. تبصره «۱» - تجویز مواد نیروزا ممنوعه توسط پزشکان متخصص و با رعایت مراحل معافیت

درمانی (TUE) اعلام شده توسط ستاد ملی مبارزه با دوپینگ مشمول این قانون نمی‌شود. ماده (۷۸۵) - هر ورزش کار عضو تیم ملی که توسط ستاد ملی مبارزه با دوپینگ یا آژانس بین‌المللی مبارزه با دوپینگ متخلف شناخته شود مطابق سابقه عضویت در تیم ملی محکوم به جزای نقدی معادل دو تا پنج برابر ارزش کارشناسی دستمزدها، جوایز کسب شده در تمامی ادوار عضویت در تیم ملی و هزینه‌های عمومی صرف شده برای وی تارسیدن به این جایگاه محکوم می‌شود. در صورت تکرار، مرتکب علاوه بر پرداخت حداکثر جزای نقدی مذکور به محرومیت از حقوق اجتماعی درجه پنج محکوم خواهد شد.

تبصره «۱» - ارزش کارشناسی موضوع این ماده توسط دو کارشناس رسمی دادگستری معرفی شده توسط وزارت ورزش و جوانان تعیین خواهد شد.

تبصره «۲» - مطابق گزارش محکومیت توسط نهادهای ملی یا بین‌المللی چنانچه ورزش کار از روی ناآگاهی دوپینگ کرده باشد جریمه‌ها تا نصف یا یک سوم کاهش می‌یابد.

تبصره «۳» - برای سرمربیان ملی و باشگاهی که در یک بازه زمانی دو ساله ۲ نفر از ورزش کاران تحت مربیگری و مدیریت وی دوپینگ کرده باشند محکومیت موضوع تبصره «۲» در نظر گرفته خواهد شد.

ماده (۷۸۶) - هر ورزش کار شاغل در لیگ‌های ورزشی ملی و منطقه‌ای و هر ورزش کار شرکت کننده در مسابقات ورزشی ملی که توسط ستاد ملی مبارزه با دوپینگ متخلف شناخته شود به جریمه معادل ۵۰ درصد مبلغ قرارداد ورزشی محکوم می‌شود.

تبصره «۱» - ورزش کارانی که فاقد قرارداد هستند در راستای حمایت از شفافیت مالی ورزشی، به جریمه نقدی معادل میانگین رقم قرارداد در سطح لیگ یا باشگاه مربوطه با نظر کارشناس رسمی دادگستری معرفی شده توسط وزارت ورزش و جوانان محکوم می‌شوند.

1. Global Report on Corruption in Sport, United Nations Office on Drugs and Crime, 2021.

۲. مرادی، سجاد؛ ابوالحسنی امیرحسین. «راهکارهای مبارزه با فساد مالی مقام‌های دولتی در حقوق ایران». تمدن حقوقی، (۱۴۰۲)، دوره ۶ شماره ۱۵. ص ۲۱۰-۱۹۵.

۳. قربانی، محمدحسین؛ محمدی، احسان؛ زارعیان، حسین. «تدوین الگوی مدیریت فساد در ورزش ایران». نشریه رویکردهای نوین در مدیریت ورزشی، (۱۳۹۸)، دوره ۷، شماره ۲۶، ص ۱۳۸-۱۲۱.

۴. نجفی کلوری، مقصود؛ حامی، محمد؛ شجاعی، وحید؛ باقریان فرح آبادی، محسن. «شاخص‌ها و مؤلفه‌های اثرگذار بر فساد مالی در صنعت ورزش ایران (اکتشاف و روایی سنجی با رویکرد آمیخته)». «نشریه مدیریت ورزشی». انتشار آنلاین (۱۴۰۰).

5. Bricknell S. Corruption in Australian sport. Trends and Issues in Crime and Criminal Justice [electronic resource]. 2015 Feb 1(490):1-1.

۶. خبرگزاری مهر (۱۴۰۰)، عنوان خبر: تفاوت باورنکردنی رقم قرارداد «ویلیموتس» با ایران و باشگاه مراکش. کد خبر: ۵۳۴۸۴۳۳.

<https://www.mehrnews.com/news/5348433>

۷. خبرگزاری تسنیم (۱۴۰۲). عنوان خبر: احزاب تخلفات در فدراسیون سوارکاری در سال‌های گذشته. کد خبر: ۲۹۴۸۱۶۵.

<https://www.tasnimnews.com/fa/news/14022948165/06/06/>

۸. خبرگزاری تسنیم (۱۴۰۲). عنوان خبر: نامه مربوط به «رئیس فدراسیون متهم به اختلاس» به وزارت ورزش رسید/در انتظار معرفی سرپرست جدید. کد خبر: ۲۹۰۰۶۱۴.

<https://www.tasnimnews.com/fa/news/14022900614/03/03/>

۹. خبرگزاری تسنیم (۱۴۰۱). عنوان خبر: تخلف در یک فدراسیون؛ اعزام دوست رئیس فدراسیون به اروپا به جای ورزش کار. کد خبر: ۲۸۴۲۶۶۴.

<https://www.tasnimnews.com/fa/news/14012842664/05/11/>

۱۰. خبرگزاری تسنیم (۱۴۰۱). عنوان خبر: گزارش کامل تحقیق و تفحص مجلس از فولاد مبارکه/کشف ۹۰ عنوان تخلف از پول شویی تارانت ۹۱ هزار میلیاردی + جدول. کد خبر: ۲۷۶۰۳۰۷.

<https://www.tasnimnews.com/fa/news/14012760307/28/05/>

11. Ong AS. Think First, Act Later, or Act First, Think Later: Does the Fraud Triangle Hold When Individuals are Impulsive. Journal of Forensic and Investigative Accounting. 2022 Jan;14(1):11-38.

12. Saluja S, Aggarwal A, Mittal A. Understanding the fraud theories and advancing with integrity model. Journal of Financial Crime. 2022 Sep 30;29(4):1318-28.

13. Peiffer C, Marquette H. Theoretical (mis) understanding? Applying princi-

pal-agent and collective action theories to the problem of corruption in systemically corrupt countries. Ethics in public policy and management: a global research companion. 2015 Aug 14:109-26.

۱۲. ناصری، علی؛ حسنی، زهره. «بازنمایی فساد ورزشی در فضای رسانه‌ای ایران در طول ۱۰ سال گذشته (۱۳۹۶-۱۳۸۶)». نشریه مدیریت ورزشی». (۱۳۹۸). دوره ۱۱، شماره ۳. ص ۶۳۱-۶۱۱.

۱۳. شفیعی، شهرام؛ افروزه، حکیمه. «شناسایی و تبیین مؤلفه‌های مؤثر در بروز فساد در فوتبال ایران». «مطالعات مدیریت ورزشی». (۱۳۹۷). شماره ۴۷، ص ۳۹-۶۶.

۱۴. ذکی، محبوب؛ نصیری، محمد. «فرا تحلیل مطالعات عوامل مؤثر بر بروز فساد در سازمان‌های ورزشی ایران». «مطالعات مدیریت ورزشی». (۱۴۰۱). دوره ۱۴، شماره ۷۱، ص ۸۴-۴۷.

۱۵. دنیایی، حسن؛ حسینی، سید عماد؛ محمدی، نصرالله. «شناسایی عوامل مؤثر در پول شویی در ورزش». «مطالعات مدیریت ورزشی». (۱۳۹۸). شماره ۵۵، ص ۳۴-۱۷.

۱۶. رزاقی، محمدابراهیم؛ رضانی‌نژاد، رحیم؛ مهربانی، قاسم. «بررسی ابعاد مؤثر فساد اداری در فوتبال». «نشریه رویکردهای نوین در مدیریت ورزشی». (۱۳۹۳). دوره ۲، شماره ۷، ص ۵۲-۴۱.

۱۷. محمودی، احمد؛ هنری، حبیب؛ یونسی، جلیل؛ شهلائی باقری، جواد. «کاوش عوامل زمینه‌ای و مداخله‌گر بروز فساد در صنعت فوتبال ایران». «مدیریت ورزشی». (۱۳۹۷). دوره ۱۰، شماره ۴، ص ۶۸۵-۶۶۱.

۱۸. نجفی کلوری، مقصود؛ گودرزی، محمود؛ فراهانی، ابوالفضل؛ اسماعیلی بیدهندی، حسن. «عوامل مؤثر بر بروز فساد در سازمان‌های ورزشی (مطالعه موردی فساد اداری در فدراسیون فوتبال جمهوری اسلامی ایران)». (۱۳۹۱). شماره ۱۴، ص ۱۲۲-۱۰۹.

۱۹. خبرگزاری ایسنا (۱۴۰۲). عنوان خبر: افشاگری بی‌سابقه جلالی از دلالتی در فوتبال: در همه جا آدم دارند. کد خبر: ۱۴۰۲۰۴۲۱۱۳۸۶۴.

<https://www.isna.ir/news/1402042113864>

۲۰. خبرگزاری تابناک (۱۴۰۲). عنوان خبر: چرا تاج نام دلال ۱۲۷ میلیاردی را به مالیات نمی‌گوید؟. کد خبر: ۱۱۸۸۴۳۸.

<https://www.tabnak.ir/fa/news/1188438>

۲۱. خبرگزاری صدا و سیما (۱۴۰۰). عنوان خبر: رد درخواست باشگاه گل‌گهر در پرونده بازیکن گابن. کد خبر: ۳۳۲۶۰۰۷.

<https://www.iribnews.ir/fa/news/3326007>

۲۲. خبرگزاری مهر (۱۳۹۳). عنوان خبر: رئیس فدراسیون کاراته منافع ملی را قربانی پسرش کرد. کد خبر: ۲۳۸۵۲۱۷.

<https://www.mehrnews.com/news/2385217>

۲۳. خبرگزاری تسنیم (۱۴۰۱). عنوان خبر: گزارش ویژه ابعاد جدید از تخلف تاج در عقد قرارداد با ویلموتس با نامه فیفا/قانون در این باره چه می‌گوید؟. کد خبر: ۲۷۵۱۴۹۱.

<https://www.tasnimnews.com/fa/news/14012751491/11/05/>

۲۴. زنگنه مرتضی، ساریخانی عادل، زنگنه مسعود. «مسئولیت کیفری ناشی از تجویز داروهای غیر مجاز (دوپینگ) در ورزش با نگاهی به قوانین ایران و فقه امامیه». «مجله علمی پژوهشی حقوق پزشکی». (۱۳۹۴). ۹: (۳۵) ۱۲۳-۱۰۹.

گزیده سیاستی

فساد در ورزش پدیده‌ای چندوجهی با ابعاد اقتصادی، ساختاری، سیاسی، فرهنگی، شخصیتی و حقوقی است. اصلاحات اساسنامه فدراسیون‌های ورزشی، خصوصی‌سازی باشگاه‌ها، تقویت کنترل‌های بیرونی و درونی، ساماندهی دلالان، تشکیل دادگاه تخصصی و ایجاد سازوکار گزارش‌دهی فساد از جمله راهکارهای مبارزه با فساد در ورزش است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، رویروی یارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ | صندوق پستی: ۱۵۷۷۵-۵۵۵۵ | پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir